

„KUS MASA“ NEBO OSOBNOST?

(K dnešnímu znehodnocování lidského života.)

Jest faktem, o němž možno se denně přesvědčit jak ze slov mluvených a tištěných, tak z činů a skutků dnešního lidstva „kulturního“ a „křesťanského“, že nastává přehodnocení významu, cíle, účelu a smyslu lidského života směrem od křesťanství k materialistickému naturalismu. Pravím-li: k materialistickému naturalismu, musím dodat, že i ta příroda, natura, má-li být pojata celá, ve svém celku, ponechává místo pro ducha a tím pro osobnost. Křesťanství žádá ovšem víc, než pouhé uznání duševní stránky života.

Evangelium naučilo lidstvo kulturní, které se dalo jím vésti, hodnotit život lidský pod zorným úhlem osobnosti, ducha myslícího, sebevědomého a chtějícího, svobodně se rozhodujícího, osobnosti mající smysl a vlohu pro nekonečné poznávání pravdy a nekonečné zdokonalování mravní, tedy osobnosti, která sahá daleko za omezený obzor výměny látek a sil dané a známé nám přírody, osobnosti s perspektivami života věčného, individuálně trvajících i po proměně látek našeho těla. Život v těle, tělesný, jest svícem našeho života, svícem, který nese světlo našeho ducha, ale tak, že světlo nehasne, když svícen vykonal službu pozemskou: Duch žije dál. O formách dalšího života nemáme všeobecně platných představ.

Tělesný život v křesťanském pojetí není sice ceny absolutní, nejvyšší, nemůže být postačujícím obsahem naší osobnosti lidské, naplní nekonečných hloubek a snah poznávacích a volních, ale je v tomto pozemském bytí, zároveň se zdravím, z časných a pomíjejících darů Božích darem nejvyšším, poněvadž nutným předpokladem vybudování dokonalé osobnosti duchovní pro čas i věčnost.

Má-li se správně zhodnotit význam lidského života, nelze jej oddělovat od významu naší osobnosti, jež je ve své podstatě duchovní, tedy trvalá, nikoli hmotná a pomíjející, rozkládající se v prach a popel (po staru řečeno) nebo v prvky (řečeno moderně).

Bohužel právě dnes, kdy tolik se mluví a píše o životě lidském, kdy uvažuje se o oprávněnosti trestu smrti a vraždění ve válce, na druhé straně můžeme denně pozorovat takové hazardování, mrhání životem, jakého posud — aspoň v éře křesťanské — nebylo. O tom svědčí četné případy vražd a ještě snad čtenější případy sebevražd, vydávání se v nebezpečí života v moderním sportu, jenž přec má sloužit právě zdraví a životu, a obzvláště maření životů ještě nezrozených. Lidstvo, které je citlivé — a také právem — tam, kde jde o zločince, postrach to lidské společnosti spořádané a klidné, tam, kde jde o obětování

života za ideje svobody a samostatnosti, to lidstvo nemá soucitu s nevině a nespravedlivě ubitými a před zrozením zavražděnými. Jde o umělé potratářství, jež se jistě provádí přímo v matkách, ale, místo, aby lidstvo bylo poučováno o nemožnosti a mravní nedovolenosti toho, co konec konců musí přivodití úpadek národů a lidstva kulturního, uvazuje se o beztrestnosti a uzákonění mravního i sociálního zla.

Odkud to? Jak možno si vysvětlit názory křesťanské kultury, jíž jsme odchováni a jíž se chlubíme, tak protichůdné? Ne jinak, než uvědomíme-li si, že názory dnešní na život lidský a jeho hodnotu a cenu jsou následkem, důsledkem úpadku náboženské složky naší kultury. Důsledek myšlenek hrozivý a ničící ukáže se vždy teprve na poli praxe. V theorii tak mnohá myšlenka zdá se nám líbivá, v praxi pak vidíme teprve její hrůzu a škodlivost, ba nemožnost. Říká se, že i omyl a blud může působit blahodárně. Nemožno! Omyl a blud není bez vztahu k mravnosti, ovšem ani pravda ne. Každá theoretická myšlenka, ať pravdivá nebo falešná, musí se dříve nebo později projevití svými následky v praxi, v jednání našem. Jen pravda konec konců může býti blahodárná lidstvu.

A tak i nazírání na život prokáže se blahodárným nebo škodlivým podle toho, zda je theoreticky správné nebo nesprávné. I v pragmatismu, jenž pravdu oceňuje výlučně podle činů, praxe, jednání (pragma), je kus pravdy, třebaš ne pravda celá, neboť pravdu lze poznatí také již čistě theoreticky, ne teprve z jejích následků pro praxi.

Tak také moderní znehodnocování života lidského má svůj původ a důvod v theoretických názorech dnešního lidstva, jež jsou vše možné, jen žádné křesťanství. Tam, kde se dívají lidé na nenarozené dítě jako na „kus masa“, a musejí se naň tak dívat ti, kdo svět a člověka chápou čistě materialisticky, hmotně, kdo nevidí v člověku osobnost, ducha, obraz a podobenství Boží, nelze nic namítnout proti takovému utrácení životů lidských. Jsem toho názoru, že čistě vědecky nepřesvědčíte nikoho, aby nevráždil ani sebe ani jiných, ani dítek ještě nenarozených. Věda, plod chladného rozumu, najde vždy důvod, najde vždy výjimku, kdy dovoleno vraždit. Věda jest cosi neosobního. Věda je plod lidský, náš. Věda zavazuje pro život, pokud chceme my. My se vlastně zavazujeme ve jménu vědy, kterou děláme. Jinak v náboženství. V náboženství zavazuje nás ne námi budovaná víra, ale její obsah, vyšší moc, kterou prožíváme a si uvědomujeme, Bůh anebo Boží pravda, jež je nejvyšší pravda, jež je nad námi. V náboženství — myslím opravdové náboženství, které upíná se k objektivní pravdě nadlidské, nadspolečenské, nadpřírodní, a hlavně k pravdě *osobní*, k osobnímu Bohu, jen v takovém náboženství jest hráz proti mrhání životem svým i cizími životy, třebaš dítek ještě ani nezrozených. Nemyslím nikterak, že se

podarí dnešní době jinak přesvědčit dnešní lidstvo o relativní sice, ale přece nedotknutelné ceně života lidského, než jen nábožensky, a to zvláště v duchu evangelia Kristova a jeho učení o ceně osobnosti lidské, o ceně duše, kde duše znamená tolik, co osobnost, život.

Moderní člověk potřebuje nejen objektivní opory v Bohu pro život vezdejší a veškerý, ale i objektivní normy, objektivního pravidla, objektivní sankce mravnosti. Zní to sice hodně moderně, ale zdravě. A lidstvo nemůže se hubit ve jménu modernosti, za cenu modernosti. Jsem přesvědčen, že všechny ty debaty, všechny diskuse, jež se vedou jak o trestu smrti a válce, tak i o § 144 budou moci býti vyřešeny k blahu lidstva, budou-li všichni, i ti, kdož vedou a debatují, i ti, kohož se to týká, proniknutí myšlenkou posvátnosti lidské osobnosti a naprosté odpovědnosti za ni před Bohem — nejen před lidmi, ale před Bohem! —, tak jak tomu učil Ježíš Kristus. Všechno ostatní poučování považuji za slabé, nedostatečné. Ano i věda má mravní sílu jen tehdy, je-li nesena věrou v objektivní nadsvětskou moc.

Tam třeba nasadit páky, tam třeba se přičinit, aby naše společnost byla proniknuta duchem Kristovým. Vše ostatní bude přidáno, přijde samo sebou. Chápu plně, že není lehké vstřípnout zase lidstvu evropskému, kulturnímu, které je křesťanské jen dle jména, evangelium Kristovo do duše, které bylo soustavně z ní vypuzováno, ale jiné pomoci není. Ta práce, kterou se plýtvá v planém nebo aspoň zbytečném mluvení, budiž využita na pokřesťanění naší společnosti — ne snad jen v určité formě církevní, nýbrž v duchu Ježíšově.

Ježíš učil, jak si máme cenit své duše i duše bližního. „Nebo co prospěje člověku, by všechen svět získal a své duši škodu učinil? Aneb jakou dá člověk odměnu za duši svou?“ (Mar. 8, 36—37.) V duchovní bytost lidské osobnosti musíme uvěřit nejen proto, že Ježíš tomu učil a o duši mluvil, ale proto, že duchovní základ naší osobnosti lépe vysvětlí theoreticky i prakticky náš život a dá životu právě onu cenu, onen význam, jehož je třeba, aby životy nebyly ničeny.

Význam osobnosti lidské ovšem přesahuje — jak jsem již napsal — rámec a cíl života časného, pozemského, což ovšem význam životu tělesnému neubírá, ba naopak, jej zabezpečuje a zvyšuje. Duše je podle Ježíše cennější než celý svět a než všechny statky světa. Jest jediným naším cenným statkem, poněvadž je místem království Božího. A tuto cenu má duše každého člověka, i duše dítek, duše ještě nenarozených, i duše lidí slabých, hříšných a opovržených. Známa jsou slova Ježíšova o pohoršení maličkých (Mar. 9, 37. 38; Mat. 18, 8).

Poněvadž duše lidská je nejvyšší dobro ve světě, nejvyšší statek člověka, má také největší právo v životě. Záchrana, spása duše, její povznesení rozumové a mravní je největší záležitostí

lidského srdce. A ovšem v první řadě je povinností přičinit se a pečovat o to, aby ta duše se mohla vyvinout a zdokonalit. A ti, kdož vraždí, třeba jen dítě nenarozené, co činí? A jakým právem? Stávají se ze spoluvůrců lidské osobnosti jejími vrahy. A nač? Aby měli možnost žít pohodlně — třeba i za cenu svých dětí! Pohodlně — bez odpovědnosti! Tím, že Ježíš tak zdůrazňoval duši lidskou a její nesmrtelnou, nehynoucí cenu, pozvedl důstojnost osobnosti lidské. Ježíš učil znát cenu a právo lidské osobnosti. Žádné náboženství a žádná filosofie před Ježíšem nehodnotily a necenily osobnost lidskou tak velice jako evangelium Ježíšovo. Velká náboženství východní, na př. indické, buddhistické, čínské, ubíjela přímo osobnost jednotlivce, jelikož nedávala jí žádného věčného cíle. Teprve Kristem nabyla osobnost lidské důstojnosti a ceny nekonečné. Také antický stát znal jednotlivce jenom jako stavivo společnosti národní, státní. Ale aspoň jako stavivo znal osobnost lidskou. Dnešní společnost necení ji ani tolik, kolik antický stát. Z čeho má se budovat ta společnost?

Ale tento důvod nikterak nerozhoduje a není na prvním místě. Osobnost lidská je cenna svou vnitřní hodnotou, totiž pro svůj vztah a poměr k pravdě a dobru nejvyššímu, k Bohu. Ona je místem království Božího. Osobnost lidská, její duševní, rozumová a mravní činnost nalézá svůj účel a cíl a smysl svým bezprostředním vztahem a stykem s pramenem vší pravdy a všeho dobra, lásky a spravedlnosti, totiž s Bohem, to jest ve svém životním obcování a sjednocení s Ním.

Bůh je věčná dokonalost a moc pravdy a dobra a proto důvod a účel veškerenstva. Osobnost lidská jest obraz a podobenství Boží v člověku. Účelem tvoření a vývoje světového jest vytvářeti osobnosti.

Poněvadž je člověk osobností, jest určen, aby poznával pravdu a uskutečňoval dokonalost v sobě i v jiných. Tou pravdou a dokonalostí má každá osobnost lidská svou zvláštní cenu, svůj zvláštní význam. Poněvadž není nic vyššího než pravda a dokonalost mravní, není také nic cennějšího než osobnost, která je přece živým ohniskem pravdy a dobra. V osobnosti lidské má se odrážet a sbíhat odlesk pravdy a svatosti Boží. Tak se stává osobnost jednotlivcova samostatným účelem vůči přírodě i vůči společnosti. Proto nesmí osobnost zanikati ani v rodině, ani ve státě, ani v církvi.

Takto nazírajíce na osobnost lidskou pochopíme též, proč máme se věnovati bližnímu a sloužiti celku. Sloužíme-li bližnímu, jeho osobnosti, milujeme jej a tak milujeme Boha.

A jak slouží bližnímu, jak slouží svému — pravím: svému — dítěti, když je zplodí a pak je vraždí?

To jsou poněkud jiné názory na život nezrozeného dítěte než jen jako na „kus masa“. A jen takové názory, které nás činí

odpovědnými ve svědomí za život nejen náš, ale i jiných, odpovědnými před Bohem, s nímž máme spolutvořit a jenž nás bude soudit, dovedou zadržet vražedný nástroj jakékoli formy, namířený na bližního, třeba i na nenarozené dítě. Dokud nebudou tyto názory opět vodítkem našich svědomí, marná bude snaha jinak dobrých lidí zabraňovat utajeným potratům.

Jest na církvích křesťanských, aby poučovaly své členy a kázaly jim mravní odpovědnost v duchu názorů evangelia. I ti, kdož jsou z různých důvodů mimo církev a chtějí v duchu Ježíšově upravovat společnost, musejí přiznat a přihlásit se k theorii Ježíšově, která v evangeliu je přes různá nepochopení.

A třeba se přičinit, aby byly odstraněny nejen mravní překážky působení evangelia, zvláště moderní požívačnost a sobectví, nýbrž i věroučné formulace křesťanské myšlenky, pokud odhánějí tak mnohé od evangelia Kristova.

CČS se pokouší tak činiti. Bylo by zajímavě statisticky zjistit církevní příslušnost a zkoumat opravdovost víry těch, kdož potratářstvím vraždí.

Ph. Dr. F. M. Hník:

HOCKINGOVA DIALEKTIKA A KRITICKÉ POZNÁMKY K JEHO FILOSOFII THEISMU.¹⁾

4.

Hockingovo kritické hledisko k význačným teoriím filosofickým je založeno na přesvědčení, že názorové rozdíly mezi nimi mají svou důležitost. Ve své dialektice shromažďuje odlišná stanoviska nejvýraznějších filosofických škol a nachází v nich *návěsti* pro vlastní syntetický závěr. Toto dialektické východisko zajisté dostatečně vyznačuje svobodomyšlnost filosofovu: W. E. Hocking bojuje za určité zásady, nikoliv však za nauky dogmaticky nesnášenlivé.

Podle Hockinga je hlavním úkolem filosofie, aby vysvětlila lidskou zkušenost. Funkcí dialektiky jest kriticky zkoumat běžná filosofická hlediska a na jich základě dospět ke konstruktivnímu pokusu o výklad smyslu lidské zkušenosti v její celistvosti.

V díle „Types of Philosophy“ obírá se nejdůležitějšími teoriemi poznání a metafysiky, při čemž je třídí podle jejich myšlenkové, ideografické příbuznosti. Všimneme si při charakteristice jeho dialektické metody jen rozboru těch teorií, které souvisejí s jeho hypotézou o theistickém základu všehomíra.

a) Naturalism pokládá Hocking za typ metafysiky, v níž

¹⁾ Dokončení článku „Noetické a psychologické předpoklady theismu ve filosofii Viléma Arnošta Hockinga“ v N. r. roč. IV., čís. 2.